

Henryk Bogacki

"Politische Ekklesiologie im Zeitalter der Revolution", Reiner Strun184k, München-Mainz 1971 : [recenzja]

Collectanea Theologica 42/2, 184-185

1972

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

nie odpowiedzieć. Osobny dział grupuje opinie biblistów (P. Grelot, M. M. Bourke, R. Pesch) na temat sposobu posługiwania się przez Kunga tekstami Pisma św. (*Exegetische Diskussion*, s. 114—154). Oddzielne miejsce zajmuje obszernie omówienie pióra Y. Congara OP oraz jeszcze obszerniejsza odpowiedź H. Kunga³ (*Zwei Ekklesiologien?*, s. 155—221). Teologowie niekatolicy (*Das ökumenische Echo*, s. 222—256) podają ocenę z pozycji ekumenicznych (W. A. Visser't Hooft), anglikańskich (E. L. Mascall, M. G. Sullivan), luterzańskich (W. Dietzfelbinger, H. Goltzen), reformowanych (H. Berkhof, H. Riniker), baptystycznych (J. W. McClendon). Ostatni dział (*Weiterführungen*, s. 257—305) przedstawia konsekwencje dzieła Kunga i możliwości kontynuowania jego myśli (H. U. von Balthasar, H. W. Montefiore, J. de Senarclens, J. Chr. Hampe, F. Biot, L. Iannaccone, F. Haarsma, H. Küng, Y. Congar OP). Książkę kończy postowie Kunga (s. 307—310), z zachętą do dalszych refleksji i działania (*weiter-denken und weiter-handeln*), gdyż w dziedzinie eklezjologii teoria i praktyka są szczególnie ze sobą powiązane.

Dzięki prezentowanej książce czytelnik zapoznaje się ze wszystkimi zarzutami stawianymi eklezjologii Kunga. Recenzenci — w większości ludzie o światowych nazwiskach w dziedzinie eklezjologii — zdołali je wyczerpać. Czytelnik uzyskuje zarazem możliwość konfrontacji własnej recepcji eklezjologii Kunga z echem w światowej teologii.

Ks. Henryk Bogacki SJ, Warszawa

Reiner STRUNK, *Politische Ekklesiologie im Zeitalter der Revolution*, München—Mainz 1971, Chr. Kaiser Verlag—Matthias—Grünwald—Verlag, s. 328.

Eklezjologia w wyższym stopniu niż inne działy teologii podlega wpływom idei pozateologicznych. Zajmuje się przecież Kościołem mocno osadzonym w teraźniejszości. Kościół jest ważnym czynnikiem także na odcinku społeczno-politycznym. Prądy nurtujące społeczność ludzką rzutują na sposób ujmowania Kościoła i przyczyniają się do przesuwania akcentów w jego wyjaśnianiu. Szczególnie wyraźnie zaznacza się to w okresach głębszych zmian ustrojowych, kiedy zachodzi potrzeba określenia stanowiska Kościoła wobec powstających nowych form społeczno-politycznych.

Pierwsza połowa XIX wieku stoi pod znakiem przeciwstawiania się ideom rewolucji francuskiej i późniejszym ruchom rewolucyjnym w Europie oraz restaurowania obalonego lub zachwianego porządku społecznego. W eklezjologii katolickiej wyraża się to silnym akcentowaniem autorytetu, a zwłaszcza władzy papieża w Kościele⁴. Mniej znane jest polityczne ukierunkowanie protestanckiej eklezjologii w pierwszej połowie XIX wieku. Dotychczasowe opracowania historyczne poświęcały temu zagadnieniu zaledwie wzmianki⁵. R. Strunk właśnie tę kwestię obrał za przedmiot swego studium. Chodziło

³ Wypowiedź Kunga ukazała się także w języku francuskim: H. Küng, *L'Eglise selon l'Evangile. Réponse à Yves Congar*, *Revue des sciences philosophiques et théologiques* 55(1971) 193—230.

⁴ Por. np. Y. Congar, *L'ecclésiologie de la Révolution française au concile du Vatican sous le signe de l'affirmation de l'autorité*, w: *L'ecclésiologie au XIXe siècle*, Paris 1960, 77—114; tenże, *L'Eglise de saint Augustin à l'époque moderne*, Paris 1970, 413—440.

⁵ Por. np. H. Fagerberg, *Bekanntnis, Kirche und Amt in der deutschen konfessionellen Theologie des 19. Jahrhunderts*, Uppsala 1952, 101; E. Hirsch, *Geschichte der neuern evangelischen Theologie*, t. V. Gütersloh 1954, 145—231; G. Bárczay, *Ecclesia semper reformanda. Eine Untersuchung zum Kirchenbegriff des 19. Jahrhunderts*, Zürich 1961.

mu o zbadanie charakteru eklezjologii zabarwionej politycznie krytycznym nastawieniem do ruchów rewolucyjnych.

Autor ujął rozprawę w formie studiów szczegółowych poświęconych głównym reprezentantom protestanckiej eklezjologii politycznej w badanym okresie: Novalis (s. 19—53), F. D. E. Schleiermacher (s. 54—101), G. Menken (s. 102—153), F. J. Stahl (s. 154—229), A. F. C. Vilmer (s. 230—305). W historii teologii protestanckiej są to — z wyjątkiem Schleiermachersa — nazwiska drugorzędne, ale reprezentatywne dla formowania się politycznej teorii Kościoła w tym okresie. Wspólną ich cechą jest nastawienie antyrewolucyjne i dążenie do utrzymania lub restauracji dawnego porządku politycznego⁶. Autor przedstawia akcenty polityczne występujące w traktowaniu eklezjologii przez ewangelickich autorów pierwszej połowy XIX w. Czytelnik zapoznaje się z rozwojem typowych form antyrewolucyjnej, politycznej teorii Kościoła.

Rewolucja francuska zakwestionowała oczywiste dawniej zespolenie religii i polityki, Kościoła i państwa. Stworzyło to konieczność poszukiwania nowego ujęcia funkcji Kościoła w społeczeństwie. Wymienieni autorzy nie dokonują wprawdzie teologicznego uzasadnienia ani apoteozowania przedrewolucyjnych stosunków politycznych, ale wykazują skłonność do traktowania Kościoła jako podstawy porządku prawnego w państwie i w tych ramach pragną określić jego rolę w społeczeństwie i państwie. Studium historyczno-teologiczne Strunka posiada szczególną aktualność ze względu na współczesne dyskusje na temat „teologii politycznej”.

Ks. Henryk Bogacki SJ, Warszawa

Isidor FRANK, *Der Sinn der Kanonbildung. Eine historisch-theologische Untersuchung der Zeit von 1. Clemensbrief bis Irenäus von Lyon*, Freiburg—Basel—Wien 1971, Verlag Herder, s. 224 (*Freiburger theologische Studien*, t. 90).

Problem powstania kanonu Pisma św. nie tylko nie przestaje interesować badaczy, ale staje się coraz trudniejszy dla katolickich, a zwłaszcza dla protestanckich teologów⁷. I. Frank w rozprawie doktorskiej podejmuje jeszcze raz całe zagadnienie, lecz ogranicza studium do wieku II jako — jego zdaniem — decydującego dla utworzenia kanonu. Zajmuje się tylko kanonem Nowego Testamentu, czego w tytule rozprawy nie zaznaczył. Nowy Testament nasuwa na tym odcinku największe trudności.

Frank zajmuje się najpierw analizą rozmaitych kryteriów kanoniczności, wysuwanych przez niektórych współczesnych autorów. Kryterium decydującym o przyjęciu jakiejś księgi do kanonu ma być: powaga samego Pisma (*die Autopistie der Schrift* — K. Barth), autorstwo apostołskie (O. Cullmann), tradycja Kościoła (N. Appel), rozstrzygnięcie Kościoła (H. von Campenhausen), treść ewangeliczna (W. G. Kümmel, H. Braun, E. Käsemann). Frank usiłuje dotrzeć do czynników historycznych,

⁶ Por. dla porównania z katolickimi koncepcjami politycznymi: L. Bergsträsser, *Der politische Katholizismus. Dokumente seiner Entwicklung*, t. I (1815—1870), München 1921; t. II (1871—1914), München 1923; H. Maier, *Revolution und Kirche. Studien zur Frühgeschichte der christlichen Demokratie (1789—1901)*, Freiburg i. Br.² 1965.

⁷ Por. np. N. Appel SJ, *Kanon und Kirche. Die Kanonkrise im heutigen Protestantismus als kontrovertheologisches Problem*, Paderborn 1964; E. Käsemann, *Das Neue Testament als Kanon. Dokumentation und kritische Analyse zur gegenwärtigen Diskussion*, Göttingen 1970; K.—H. Ohlig, *Woher nimmt die Bibel ihre Autorität? Zum Verhältnis von Schriftkanon, Kirche und Jesus*, Düsseldorf 1970.